

Frau Prof. Dr. Zinka Zorko leistete Pionierarbeit bei der Eruiierung der dialektalen Situation in Dravska dolina (Drautal). Anhand ihrer Studien konnte eine klare Trennungslinie zwischen den steirischen und Kärntner Mundarten gesetzt werden – sie liegt sozusagen vor der Tür der Stadt Maribor. Darüber hinaus schenkte Prof. Zorko ihr Forschungsinteresse der Vielfältigkeit steirischer und pannonischer Mundarten in Prlekija, Haloze, Slovenske gorice und Prekmurje. Durch ihre dialektologischen Studien konnten störende Lücken bei der Erforschung der slowenischen Dialekte geschlossen werden; einer ganzheitlichen Synthese der dialektalen Entwicklung und Ausprägung slowenischer Dialekte stand dadurch nichts mehr im Wege.

Prof. Dr. Zinka Zorko war es bewusst, dass eine moderne Dialektologieforschung gleichermaßen Detailkenntnisse des normierten sprachlichen Standards benötigt – aus diesem Grund schenkte sie ihr Interesse auch ausgewählten sprachpolitischen Themen. Ihre Forschungsliebe blieb allerdings der Dialektologie gewidmet. Danach kann man sie als Forscherin erkennen, dadurch wurde sie anerkannt und dafür wurde sie gewürdigt und geehrt. Durch ihre drei wissenschaftlichen Monographien hat sie Meilensteine für die künftige Erforschung slowenischer Dialekte gesetzt: *Narečna podoba Dravske doline* (Maribor, 1995), *Haloško narečje in druge dialektološke študije* (Maribor, 1998), *Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih* (Maribor, 2009). Ihre Gesamtbibliographie umfasst 623 Publikationen.

Frau Prof. Dr. Zinka Zorko hat somit ihre linguistische Forschungsmission entscheidend übertrifft – sie erkannte und verdeutlichte die Problematik des Sprach- und Nationalbewusstseins, indem sie slowenische Dialekte zur geistigen Grundlage der slowenischen Schriftsprache erhob. So denken und handeln nur die Größten.

Marko Jesenšek

Шандор Мокань (1932–2010)

Майже 10 років тому на 78 році життя відійшов у вічність відомий український та угорський мовознавець, діалектолог, етимолог, дослідник угорсько-слов'янських та угорсько-українських міжмовних контактів Шандор Мокань. Своєю науковою діяльністю він збагатив українське та угорське мовознавство, вніс неабиякий вклад у розвиток угорської україністики, досліджуючи етимологію окремих слів, ознайомлював наукові кола із новими даними про ранні мовні зв'язки слов'ян з угорцями, результатами своїх діалектологічних розвідок інформував фахівців-діалектологів про лексичний склад та фонетичні особливості мараморських українських говорів, про їх зв'язок із сусідніми слов'янськими та неслов'янськими говорами.

Майбутній мовознавець народився в невеликому містечку Тячеві (тепер – у Закарпатській області України) 10 червня 1932 року (тоді ця територія входила до складу Чехословаччини). Коли розпочав навчання в Хустській гімназії, то рідний край знову став частиною Угорщини, однак недовго – до 1944 року, коли територію приєднано до Радянського Союзу. Після закінчення школи Шандор Мокань вступив до Ужгородського державного університету, де в 1954 році здобув диплом українського філолога, викладача української мови та літератури. У 1956 році став аспірантом Тартуського університету в Естонії.

Дебютував Шандор Мокань як дослідник українсько-угорських міждіалектних контактів: досліджував вплив угорської мови на лексику української мараморської

укаючої говірки на Закарпатті (Мокань 1961, Мокань 1962), історію українського населення на території поширення марамороського говору (Мокань 1965).

Кандидатську дисертацію на тему «Венгерские заимствования в мараморошском украинском диалекте Закарпатской области», написану під керівництвом професора Тартуського університету Пауля Арісте, Шандор Мокань захистив у 1966 році. Ця дисертаційна робота – нове слово в науці. Тому його можемо вважати основоположником всебічного дослідження гунгаризмів не лише в марамороських, а й в інших українських говорах. Навіть обсяг роботи незвичний – близько п'ятсот друкованих аркушів. На жаль, величезне за обсягом і важливе за глибиною досягнутих результатів дисертаційне дослідження до сьогодні залишається в рукописі.

У 1959 році Шандор Мокань був запрошений викладачем угорської мови в Ленінградський університет, де в 1971 році отримав звання доцента. У 1977 році він разом із дружиною переїхав до Угорщини. Влаштувався на кафедрі угорської філології Сегедського університету науковим співробітником, а з 1980 року став доцентом. Викладацьку діяльність у Сегедському університеті час від часу переривав: із 1982 по 1989 рік був запрошений в Братиславу в університет ім. Коменського, з 1989 по 1993 рік був доцентом кафедри славістики Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, а з 1991 по 1995 рік працював у Карловому університеті в Празі.

За роки викладацької діяльності в Ленінградському й Тартуському університетах у спектрі лінгвістичних інтересів Шандора Моканя були проблеми етимології гунгаризмів у закарпатських марамороських говорах (Мокань 1969, Мокань 1970, Мокань 1971). Однак не залишав поза увагою й такі угорські слова, походження яких встановлював з урахуванням лексики українських говорів як можливого джерела угорського слова (Мокань 1972). Пізніше автор знову звертався до пояснення походження діалектних слів (Мокань 2005).

За обсягом це невеликі статті, але глибиною дослідження та новизною досягнутих результатів вони дають відповідь на безліч дискусійних питань. Варто наголосити, що Шандор Мокань був не тільки етимологом (Мокань 1980), а й досвідченим фонетиком (Мокань 1973). На його праці покликалися у словникових статтях етимологічного словника *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* (BÜKY 2009–2011: 241–242).

Вийшовши на пенсію в 1997 році, мовознавець продовжував наукову діяльність, зосереджуючись переважно на проблемах угорського мовознавства. Однак не залишав поза увагою і дослідження етимології слів: пояснював, уточнював, доповнював походження українських діалектизмів (Мокань 2000, Мокань 2001, Мокань 2002).

Шандор Мокань понад усе любив народну мову, протягом десятиліть досліджував рідну тячівську говірку. Разом із дружиною мав на меті укласти діалектний словник тячівської угорської говірки, проте цей задум здійснити не вдалося (Тóтн 2011: 485). Картотека, яка нараховує кілька тисяч одиниць, потрапила до рук молодого науковця Петера Товта, який наразі приступив до опрацювання цього величезного матеріалу з метою видати першу діалектологічну працю угорської говірки одного населеного пункту на Закарпатті. До конференції українців Угорщини (Сегед, 2011) зібрано бібліографію праць Шандора Моканя з українського мовознавства, яка нараховує 24 позиції (див. BĀRÁNYNÉ 2012).

Вітаючи мовознавця з нагоди 70-річчя, колеги та учні наголосили, що в галузі дослідження угорсько-слов'янських контактів ім'я Шандора Моканя знаходиться поряд з іменами таких відомих дослідників, як Оскар Ашбот, Янош Меліх, Іштван Кнежа та Лайош Кіш (Тóтн 2002).

Людина живе доти, доки про неї не вмирає пам'ять у колі духовних нащадків. Маємо надію, що ім'я Шандора Моканя надовго залишиться в пам'яті мовознавців України та Угорщини.

Єлизавета Барань

Література

- МОКАНЬ 1961 = МОКАНЬ А. А. Венгерские заимствования в украинском укающем диалекте закарпатской области. В кн.: *Всесоюзное совещание по вопросам финно-угорской филологии 26–30 июня 1961 г. Тезисы докладов*. Петрозаводск, 1961. 121–122.
- МОКАНЬ 1962 = МОКАНЬ А. А. Исконные слова в мараморошских украинских говорах Закарпатской области УССР и их синонимы, заимствованные из венгерского языка. *Вестник Ленинградского университета* 1962/4: 125–135.
- МОКАНЬ 1965 = МОКАНЬ А. А. К истории украинского населения на территории современного распространения мараморошского диалекта Закарпатской области. *Вестник Ленинградского университета* 1965/1: 168–170.
- МОКАНЬ 1969 = МОКАНЬ А. А. К вопросу о венгерских заимствованиях типа *bout, tičšir*. *Вопросы финно-угорской филологии*. Вып. 2. Ленинград, 1969. 61–62.
- МОКАНЬ 1970 = МОКАНЬ А. А. Замечания к этимологии восточнославянского и закарпатско-украинского *kapura* 'ворота'. *Советское финно-угроведение* VI. Таллин, 1970. 281–285.
- МОКАНЬ 1971 = МОКАНЬ А. А. К этимологии закарпатско-украинского (мараморошского) *chitar*. *Советское финно-угроведение* VII. Таллин, 1971. 45–46.
- МОКАНЬ 1972 = МОКАНЬ А. А. Этимология венгерского *káprázik* 'пестрит, рябит в глазах'. *Советское финно-угроведение* VIII. Таллин, 1972. 137–138.
- МОКАНЬ 1973 = МОКАНЬ А. А. О диалектном происхождении источников венгерских заимствований в украинских диалектах Закарпатья. *Советское финно-угроведение* IX. Таллин, 1973. 121–126.
- МОКАНЬ 2000 = МОКАНЬ А. А. О венгерских заимствованиях в украинском этимологическом словаре. В кн.: *Материалы международной научно-методической конференции преподавателей и аспирантов, посвященной 75-летию кафедры финно-угорской филологии СПбГУ. 16–17 марта 2000 г.* Санкт-Петербург, 2000. 117–122.
- МОКАНЬ 2001 = МОКАНЬ А. А. О венгерских заимствованиях в украинском этимологическом словаре. В кн.: *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Вип. 4. Українське і слов'янське мовознавство. Міжнародна конференція на честь 80-річчя професора Йосипа Дзензелівського. Ужгород, 2001. 361–364.
- МОКАНЬ 2005 = МОКАНЬ А. А. Две кукушкины детки: *болташ* и **канура*. *Dissertationes Slavicae* 26. Szeged, 2005. 77–80.
- BÁRÁNYNÉ 2012 = BÁRÁNYNÉ KOMÁRI Erzsébet: Дослідження Шандора Моканя в галузі українського мовознавства. In: *Hungaro-Ruthenica* VI. Szeged, 2012. 43–53.
- BÜKY 2009–2011 = BÜKY László: Mokány Sándor. *Nyelvtudomány* 5–7 (2009–2011): 241–242.
- МОКАНЬ 1980 = МОКАНЬ Sándor: *Magyar szófejtések*. (Nyelvtudományi Értekezések 105.) Budapest, 1980.
- МОКАНЬ 2002 = МОКАНЬ Sándor: Néhány elhomályosult motivációjú (kárpat)ukrán szó etimológiája (az ukrán nyelv szófejtő szótára alapján). In: BIBOK Károly, FERINCZ István, KOC SIS Mihály (szerk.): *Cirill és Metód példáját követve... Tanulmányok H. Tóth Imre 70. születésnapjára*. Szeged, 2002. 293–300.
- TÓTH 2002 = TÓTH Szilárd: Mokány Sándor 70 éves. *Magyar Nyelvőr* 126 (2002): 380–382.
- TÓTH 2011 = TÓTH Péter: Mokány Sándor és Mokányiné Nagy Katalin kárpátaljai nyelvjárásgyűjtéseiről. *Magyar Nyelv* 107 (2011): 483–485.